

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א
בס"ד, ד' תשרי התשפ"ו

חולין קל"ח – שיעור נתינת הגז, דין מכירת הגז, ודיני שילוח הקן

שאלות:

1. יאיר נותן לכהן ראשית הגז, האם הוא צריך לנקות את הלכלוך שבצמר?

שיעור נתינת ראשית הגז

- המשנה אמרה שצריך לתת לכהן בראשית הגז, צמר מלובן ונקי ולא מלוכלך, הברייטא מבהירה שהישראל לא חייב ללבן (לכבס ולנקות) את הצמר בעצמו לפני הנתינה, אלא יכול לתת לכהן צמר מלוכלך בשיעור כזה, שאחרי שהכהן ילבן אותו יישארו בידו חמש סלעים של צמר נקי. שזה השיעור של בגד קטן ולכן יש בו כדי נתינה.
- לגבי המקור לשיעור חמש סלעים ל"בגד קטן" רבי יהושע בן לוי למד מהפסוק הסמוך לראשית הגז: "לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת בְּיָשָׁם ד'" שהדבר שראוי לשירות במקדש, זה האבנט של הכהן שזה הבגד הקטן ביותר, ששיעור צמרו חמש סלעים. ולא מעיל, לפי הכלל "תפשת מרובה לא תפשת, תפשת מועט תפשת" שהמועט כלול במרובה אבל לא להיפך.
- למה לא כיפה של צמר? הרי הברייטא מלמדת שכיפה של צמר הייתה מונחת בראש כהן גדול ועליה הציץ; הסיבה היא, שהפסוק הזה בהמשכו אומר "הוא וּבָנָיו" – כלומר, דבר השווה לאהרן ולבניו (לכהן גדול ולהדיוט), והכיפה שימשה רק את הכהן הגדול.
- ולדעה שאומרת שאבנט של כהן הדיוט היה עשוי מפשתן בלבד ואין בו צמר, והוא שונה מהאבנט של הכהן הגדול ביום הכיפורים שהיה עשוי כלאיים מצמר ופשתים, ואם כן הוא לא שווה באהרון ובניו!
- הגמרא מסבירה, שמכל מקום גם אבנט של ההדיוט נקרא אבנט ובזה הוא שווה בכולם ("שם אבנט בעולם").

2. ירון קנה כבשים רק בשביל לגזוז אותם, ואח"כ הוא מחזיר אותם, הוא חייב בראשית הגז?

מכירת הגז

- הגמרא מביאה מחלוקת במקרה אדם שגזז רחל אחת ומכר אותה מיד, וחזר ועשה ככה בחמש רחלות:
- רב חסדא אמר שהוא חייב בראשית הגז, כי בשעת כל גזיזה וגזיזה הצאן היה שלו.
- רבי נתן בר הושעיא אמר שהוא פטור, כי בזמן שמתמלא השיעור (בגמר חמש הרחלות) צריך שיהיה "צאנך", וכאן זה לא קיים.
- הגמרא מקשה על רבי נתן בר הושעיא ממשנתינו שאמרה שמי שקונה מגוי רק את הצמר פטור מלתת לכהן, משמע שאם הוא קונה את הצאן עצמו לצורך הגזיזה הוא חייב, למרות שבסיום הגזיזה זה חוזר מיד לגוי. כמו במחלוקת שלנו. רב חסדא מתרץ שבמשנתינו מדובר כשהגוי הקנה לו את גוף הצאן לזמן המספיק עד השלמת כל הגזיזה, ולכן זה לא חוזר מיידית לגוי, והוא חייב.

האיורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א

בנוסף שנינו במשנתנו שמי שקונה צאן מחברו – אם המוכר שייר קצת לעצמו הוא חייב לתת את ראשית הגז, ואם לא שייר, הלוקח חייב. והגמרא מבררת מיהו התנא שסובר את הדין שכשהמוכר משאיר לעצמו הוא חייב.

▪ **רב חסדא** הציע ללמוד את הדין מדעת **רבי יהודה** בפאה שמי שמוכר אילנות שגדלו בתוך שדה תבואה, שבעיקרון צריך לתת פאה מכל אילן בפני עצמו, **רבי יהודה** מוסיף שאם הוא משייר לעצמו אפילו אילן אחד, המוכר נותן פאה משדה התבואה על הכל, ופותר את האילנות.

רבא דחה את הלימוד כי בפאה החיוב חל על כל השדה מיד ברגע שמתחיל לקצור את התבואה (מהמילה 'ובקוצרכם') ולכן זה פותר את כל האילנות, ואם הוא מוכר אותם הוא עדיין חייב בפאה של השדה, אבל בראשית הגז התחלת הגז לא מחייבת את כל העדר.

▪ לכן **רבא מסביר** שהדין נלמד מהמשנה של הקונה בני מעיים מן הטבח: שאדם לא מוכר את חלק המתנה שעתיד להגיע לכהן. לכן, אם המוכר שייר לעצמו – הלוקח אומר לו "מתנת הכהן נשארה אצלך"; ואם לא שייר לעצמו – המוכר אומר לו "לא מכרתי לך את חלק הכהן", והלוקח חייב לתת אותו לכהן ממה שהוא קיבל מהמוכר. וזה אותו דין בראשית הגז, אם הוא לא פירש לו שהוא מוכר לו גם את ראשית הגז של הכהן.

3. יריב ראה ציפור טמאה שדוגרת על ביצים של יונה, האם יש בה מצוות שילוח הקן?

פרק שנים עשר: משנת שילוח הקן

○ המשנה מפרטת את דיני שילוח הקן שנוהג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במוקדשים. והוא קל מכיסוי הדם שנוהג בחיה ובעוף, בין במזומן ובין בשאינו מזומן;

ואילו שילוח הקן נוהג רק בעוף, ורק בשאינו מזומן, כלומר לא מצוי מתחת ידך בבית, וזה נלמד מהפסוק 'כִּי יִקְרָא' (כמו אווזים ותרנגולים שמרדו וקיננו בפרדס ויכולות לברוח שם, אבל אם קיננו בבית או יוני הרדסאות שגדלים בבית – פטור).

▪ עוף טמא פטור מלשלח; אם טמא רובץ על ביצי טהור או טהור על ביצי טמא – פטור, כי צריך שהאם תהיה ציפור טהורה; בקורא זכר (עוף זכר שדוגר על ביצים של אחרים) – **רבי אליעזר** מחייב **וחכמים** פוטרים, אבל בנקבה שלו גם **חכמים** מודים שמשלח.

○ **רבי אבין ורבי מיישא** דייקו את הלשון במשניות של חולין, שחזרו על אותו מבנה, והגמרא מדייקת מי אמר איזה אמרה, כדי לומר דבר בשם אומרו:

▪ מה ששנינו בארץ ובחו"ל: בכל מקום זה נשנה שלא לצורך, כי ברור שכל חובת הגוף נוהגת בכל מקום, חוץ מבראשית הגז שנשנה לצורך, כדי להוציא מדעת **רבי אלעאי** שלמד גזירה שווה מתרומה שהיא נוהגת רק בארץ.

▪ מה ששנינו בפני הבית ושלא בפני הבית: בכל מקום זה נשנה שלא לצורך, חוץ מאיסור אותו ואת בנו שנשנה לצורך, כדי שלא נאמר שמכיוון שזה נכתב בפרשת קדשים זה ינהג רק בזמן המקדש.

- האירורים במסכת חולין, לקוחים מהספר 'שיחת חולין' באישור הרב אמיתי בן דוד שליט"א ומה ששנינו בחולין ובמוקדשין: רק בגיד הנשה הלשון נשנתה שלא לצורך כי ברור שאיסור גיד הנשה לא פוקע כשמקדישים את הבהמה; הגמרא מקשה הרי הסוגיה לעיל בדף פט העמידה את המשנה בגיד הנשה, בולדות קדשים שיש בהם חידוש שהגיד אסור למרות שקדושת הקרבן קדמה ליצירת הגיד, כאן מתברר שאין צורך בתירוץ הדחוק – כי הלשון נשנתה אגב שאר המשניות שבהן היא נצרכת.

4. אבשלום מצא את התרנגולת שהרגה תינוק, האם יש בה מצוות שילוח הקן?

פטור מוקדשים ועוף שהרג את הנפש

- הגמרא מבררת מנין שיש פטור מוקדשים בשילוח הקן: שנאמר בתורה "שֶׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם" – במי שאתה מצווה לשלחו לחופשי, יצא עוף מוקדש שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזבר ההקדש.
- רבינא הסיק מכאן שעוף טהור שיש לו בעלים שהרג אדם, ואחר כך מרד וקין בשדה – פטור משילוח הקן.
זה נלמד מ"שלח תשלח" – במי שאתה מצווה לשלחו, יצא עוף זה שאי אתה מצווה לשלחו לחופשי אלא להביאו לבית דין.
והחידוש הוא אפילו קודם גמר דין: מאחר שמוטל עליך להביאו לבית דין כדי לשופטו ולקיים בו מצוות "וּבְעֶרְתָּ הָרֶעַ מִקֶּרְבְּךָ", הוא לא בכלל עוף שאתה מצווה לשלחו. (שאם כבר נגמר דינו, פשיטא שפטור שהרי הוא בר קטלא).